

KERSTVLOED 1717

'HET BEGIN VAN MODERN DIJKBEHEER'

Driehonderd jaar geleden trof de Kerstvloed het noorden van Nederland. Sindsdien is de kijk op het dijkbeheer veranderd. Met dank aan een Zweed..

Tekst Mirjam Jochemsen

December 1717. Een natte maand. Het water in de rivieren staat hoog, het land is verzadigd met water. De dagen voor Kerst stuwt een sterke zuidwesterstorm het zeewater van de Nederlandse, Duitse en Scandinavische kusten naar het noorden op, zodat op 24 december het water aan de Groningse kust uitzonderlijk laag staat.

Dan, op Kerstavond, zwelt de wind aan tot orkaankracht en draait de windrichting zodat de zee, versterkt door het springtij, als een muur terugkomt. Midden in de nacht begeven de dijken het op talloze plaatsen en een groot deel van het Groningse (en het Noord-Duitse) land verdwijnt onder een onafzienbare ijskoude kolkende watermassa van 2 tot 3 meter hoog. Het water komt ver naar binnen, tot aan de steden Groningen, Dokkum, Zwolle, Amsterdam en Haarlem. In Groningen overleven meer dan tweeduizend mensen en tienduizenden beesten het niet. De ramp staat bekend als de Kerstvloed.

DIJKBEHEER EEN CHAOS

Voor de bevolking kwam de ramp als een verrassing, maar niet voor de 'Staten van Stad en Lande' Groningen, die we tegenwoordig Provinciale Staten noemen. Zij waren gewaarschuwd door het hoofd van de toenmalige 'provinciale waterstaat', Thomas van Seeratt. Van Seeratt, afkomstig uit Zweden, was na ruim twintig jaar in de zeevaart in 1716 in deze functie aangesteld. Bijna direct maakte hij een kritisch rapport op over het ontoereikende ontwerp en de slechte onderhoudstoestand van de Groninger dijken en drong aan op versterking. De Staten echter sloegen de adviezen van Van Seeratt in de wind. Helaas kreeg deze wel gelijk.

Nadat hij leiding had gegeven aan de enorme reddings-

operatie begon Van Seeratt voortvarend met het herstel van de dijken. Een van de oorzaken van de slechte toestand van de dijken was het beheer: dat was versnipperd over honderden boeren en andere grondeigenaren, zonder enig toezicht. Van Seeratt zorgde dat het bouwen en beheren van de nieuwe dijken werd gecentraliseerd.

Ook maakte hij de nieuwe dijken hoger en breder dan de oude. In mei 1720 was het karwei klaar. Eind 1720 stak er een storm op even sterk als die van 1717, en er werd geen schade geleden. Het gelijk van Van Seeratt was bewezen.

DRIEHONDERD JAAR LATER

Sinds de Kerstvloed is onze kijk op de dijken veranderd. Om te beginnen: we reageren niet meer op een ramp, we proberen deze te voorkomen. Alle primaire waterkeringen worden om de twaalf jaar getoetst, aan landelijke normen.

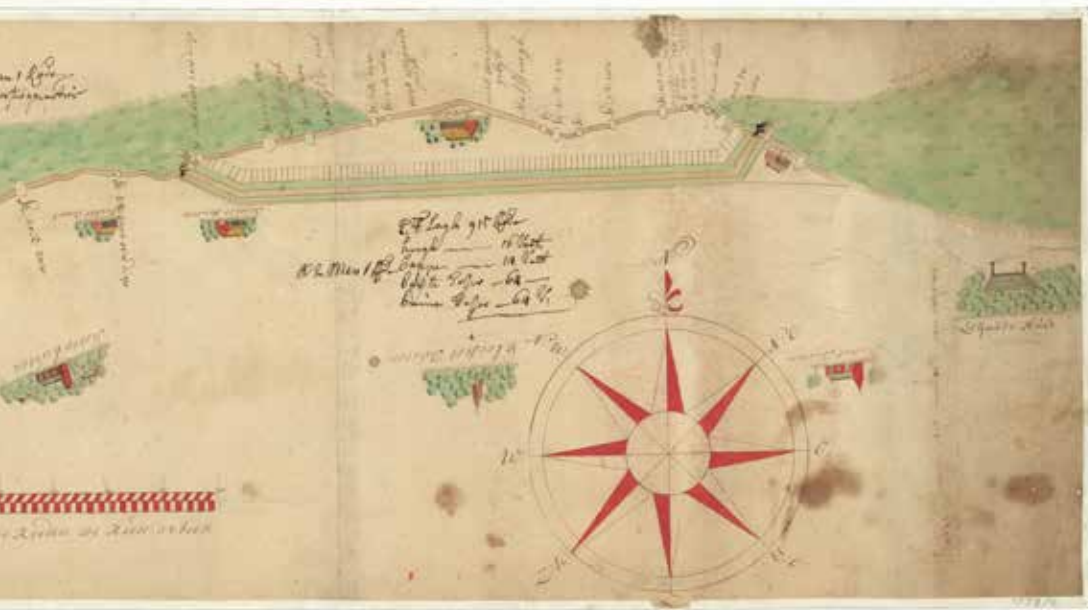
Ten tweede worden verbeterprojecten centraal strak gepland en geprogrammeerd - ook financieel - in het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Ten derde is het niet meer 'ieder voor zich' als het gaat om waterveiligheid. Het door de Kerstvloed getroffen gebied wordt tegenwoordig beschermd door dijkkring 6. Die omvat bijna het hele gebied van de provincies Friesland en Groningen. Niet alle dijkvakken van de dijkkring voldoen aan de nieuwe landelijke veiligheidsnormen. De drie verantwoordelijke waterschappen, Hunze en Aa's, Frylân en Noorderzijlvest, werken intensief samen aan de plannen en uitvoering van de dijkverbeteringen.

Ten slotte wordt voortdurend nagedacht over mogelijke verbeteringen in de ontwerpen.

Ate Wijnstra, projectmanager Projectoverstijgende Verken-

Kaart B. Heijne, Groninger Archieven (817-1078)

De vernielde en nieuw aan te leggen zeedijken getekend in 1718.

ning Waddenzeedijken (POV-W) en Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl en de Lauwersmeerdijk, geeft aan dat de laatste jaren in de POV-W op drie fronten is gezocht naar innovaties:

- Kan de traditionele dijk met productinnovaties verbeterd worden, bijvoorbeeld door andere materialen te gebruiken?
- Wat zijn de kansen van heel nieuwe oplossingsrichtingen, zoals de dijk met voorland, dubbele dijk of de brede groene dijk?
- Leidt een andere kijk op de hydraulische randvoorwaarden, bijvoorbeeld het effect van golfslag en van kwelders, tot andere (locatiespecifieke) normering?

VERNIEUWENDE AANPAK

Over die moderne aanpak in Groningen vertelt Wijnstra: “We hebben hier in het noorden niet alleen te maken met zeespiegelstijging maar ook met hogere waterstanden door klimaatverandering en met bodemdaling en bevingen door de gaswinning. Dat maakt de dijkversterkingen urgent en complex. Zonder innovatie lukt het niet om dat snel, betaalbaar en verantwoord voor elkaar te krijgen. De projectoverstijgende aanpak is de vorm die dat wel mogelijk maakt en doet bovendien recht aan de samenhang tussen de verschillende dijkverbeteringstrajecten. We leren van elkaar.”

“Daarnaast is het voor het vinden van de beste, betaalbare oplossing is het onder meer essentieel om op een nieuwe manier naar ons voorland te kijken,” zegt Wijnstra. Voor de kust slibt het land aan. De kwelders die zo ontstaan breken de golven, wat van grote waarde kan zijn voor de veiligheid. Anderzijds wordt er gerekend aan het effect van de golfslag die plaatselijk sterker is dan eerder gedacht.

‘Nieuw’ is ook een oplossing uit de oude doos: delen van de dijk worden niet langer bekleed met steen of asfalt, maar met klei en slib dat afkomstig is uit het gebied zelf. Het levert stabiele brede groene dijken op die mooier zijn in het landschap, door de grasbegroeiing goed voor de biodiversiteit, en door de beperking van de vervoersbewegingen beter voor het milieu.

Sinds de Kerstvloed is er geen grote overstroming meer geweest in dit gebied. Van Seeratt heeft veel in gang gezet en zou tevreden zijn over onze moderne zorg voor de waterveiligheid. |

TOCHT OM DE NOORD

Onder de noemer ‘Expeditie Kerstvloed 1717’ besteedt Groningen dit jaar met verschillende activiteiten aandacht aan deze ramp van driehonderd jaar geleden. De ‘feestcommissie’ bestaat uit acht partners onder regie van De Verhalen van Groningen; ook het waterschap Noorderzijlvest doet mee. Een van de activiteiten is de Tocht om de Noord. Deze jaarlijkse wandeltocht (2 x 40 kilometer) staat komend najaar in het teken van het voelen en herbeleven van de ramp en van het huidige Groningse landschap. Ook is er landschapskunst te zien die het verdwenen verleden en de omvang van de ramp zichtbaar maakt.

Op de website www.kerstvloed1717.nl en in Golden Raand (kwartaalblad Het Groninger Landschap, editie lente 2017) zijn verhalen, ooggetuigenverlagen, achtergronden en meer herdenkingsactiviteiten verzameld.